

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕПЛАТУ ПРИМА

КРАЉЕВСКО-СРПСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ:

ЗА СРБИЈУ 6 ДИП. МЕСЕЧНО
ОД ЈЕДНОГА ВРОЈА 0.40 ДИП.
ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ПОШТАНСКОГ САВЕЗА 15 ДИП. МЕСЕЧНО

УРЕЂУЈУ СКУПШТИНСКИ СЕКРЕТАРИ:

Ранко Петровић, Доброслав Ружић, Љуб. П. Ђирић.

Број 54

СУБОТА 2 ФЕБРУАРА 1891

Година I

49 САСТАНАК

28 јануара 1891 год. у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК

Паја Вуковић

СЕКРЕТАР

Љуб. П. Ђирић

(НАСТАВАК)

(О судијама: Г. Гершић)

Главна замерка овоме предлогу била је једна, коју ја сматрам донета као најтежу, а то је замерка, по којој се каже да је овај предлог противан Уставу. Господо, то је један прекор, један разлог, који ваља добро испитати, јер нико од нас извесно неће и не мисли радити противно Уставу. По томе ми треба то питање прво де пречистимо, јер ако мене убеди ко, да је овај предлог противан Уставу, онда не могу за њ гласати. У том погледу било је разне градације у тим замеркама. На прилику г. Пера Максимовић казао је, да то није отворена флагрантна повреда Устава, него да се то противи духу Устава. Међу тим г. Драгиша није се зауставио на томе, што је г. Пера казао, него вели, да је ова ствар отворена флагрантна повреда писма, слова Устава. (Чује се из опозиције: тако је и одбор казао). Молим вас, ја сада говорим, а ви изволте после говорити. Дакле, то питање одиста треба да се пречисти и морам да поменем, да је и поштовани старина г. Туцаковић рекао, да не разуме, како је могао Државни Савет, истина модификујући предлог, али ипак усвојити га ма да је противан изречним одредбама Устава.

Пре свега, господо, овде треба да прочитамо оне чланове Устава, који се те ствари могу тичати. У чл. 147 Устава казано је „судови су независни“, и онда, разуме се, све што иде против независности судске, то би било против Устава. Међутим у овом чл. 147 одма даље каже се у чему се та судска независност састоји. Ту је дакле одмах додато ближе одређивање и објашњење принципа, који је у првоме ставу постављен. И ту се каже: „у изрицању правде они не стоје ни под каквом влашћу, но суде и решавају само по закону“. Тиме је дефинисано начело судске независности. Дакле никаква власт, па ни највиша, нема права да наређује суду како ће судити и решавати о појединим стварима. То се изриче чланом 147, али тај члан очевидно не говори о дисциплини у судовима, о одржању реда у судовима, него говори о раду судском при суђењу и решавању, и у томе су судови независни, јер им се нико у рад не сме мешати. У 158 члану Устава та се судска независност изближе обележава и гарантује самим положајем судија, јер се налази да није

довољно казати: „судови су независни“, него поред тога ваља и судијама дати извештан осигуран положај како не би могло околишним путем да се дествује да овако или онако суде и то је та *судијска* независност, која је тим 158 чланом одређена, и ту је одређено оно, што се у опште слаже са принципом судске независности, како је она усвојена у данашњој уставној теорији и пракци, дакле свакако то може да буде само она иста теорија, која је и у другим државама усвојена. Ту је казано да су судије у своме звању стални и т. д., а што се тиче дисциплинске власти над судијама, Устав у томе погледу помиње само најтежи случај дисциплинске казне, а то је лишење звања и *за тај случај* изречно се вели, да се таква дисциплинска казна може само изрећи дисциплинарном пресудом касационога суда. На томе се Устав зауставио.

О мањим кривицама и казнама дисциплинским Устав не говори. Господин Драгиша Станојевић казао је: „Устав свега на једном месту говори о дисциплинској власти над судијама и на том месту казано је да судија не може бити лишен звања без дисциплинарне пресуде касационог суда. Ја сам очекивао да ће он из тога извести овакав закључак: по томе што је о том једном случају говорно излази логички, да о осталим случајевима дисциплинске одговорности није ништа хтео да одређује нити је одредио, него је оставио да се то одреди законом. Но он је извео други закључак и вели: кад само о томе случају говори, значи да је обухватно и све остале случајеве. Зна се врло добро да и у дисциплинским кривицама, има извесне градације — постепености — н. пр. остале кривице деле се у иступе, преступе или злочинства, па према томе може бити и разне власти која их суди. Општински судови суде иступе а преступе и злочинства државни судови. Тако исто има градација и у дисциплинским кривицама, па према томе и у дисциплинским казнама. Дисциплинске кривице мање врсте повлаче мање казне, а веће врсте повлаче веће казне, а највећа је казна губитак звања. Дакле Устав је хтео у дисциплинском погледу да обезбеди судију, да он не може изгубити звање без пресуде касационог суда, т. ј. да се та најтежа казна не може изрећи без његовог решења, а што се осталог тиче, то је остављено да се одреди у закону о судијама. Према свему овоме јасно је, да се уставотворац ограничио само на то, да за *најтежи* случај дисциплинске одговорности задржи надлежност касационог суда, а за остале мање дисциплинске кривице и казне он је законодавству оставио одрешене руке.

Осим тога наведено је у дебати при првоме читању и то, ако се не варам, од стране г. Авакумовића, како у Уставу стоји: „судија не може бити тужен за свој судски рад без одобрења Касационог суда“. Па је онда из те уставне одредбе г. Авакумовић извео, како судија, кад не може бити чак ни *тужен* без одобрења касације, да још мање може бити суђен и кажњен без тога одобрења, дакле разуме се ни у

случајима дисциплинске природе. Међутим тај је навод погрешан па и извођење погрешно. Г. Авакумовић као правник извесно ће знати, шта је Устав разумео под *судским радом*; то је рад у усуђењу и решавању, то је рад који се тиче званичних послова судских и за тај рад разуме се да судија не може бити тужен, док тоне одобри касација. О томе већ постоје потање одредбе у самоме закону о судијама. То су она „злочинства и преступљена учињена у званичној дужности“ о којима се говори у првоме ставу члана 26 закона о судијама, то је *судски рад* за који не може бити тужбе без одобрења касације, а друго су „дисциплинарна преступљена“, о којима се говори у последњем ставу тога члана. Тих се преступљена наведена уставна одредба *не тиче*. Зна се да по закону о судијама председник суда може казнити судију укором за дисциплинске кривице и ту није нужно претходно одобрење касације. По извођењу г. Авакумовића то не би могло бити, међутим то постоји по закону и није ни мало противно Уставу.

Читајући дакле Устав, имајући на уму све наведене одредбе, ја сам налазио, а налазим и данас, да дисциплинарне кривице судија одређује закон о судијама, изузимајући случај губитка службе или лишење звања. И према томе по моме убеђењу овај предлог није противан Уставу, није противан његовим изјечним одредбама.

Што се тиче духа Устава г. Пера је употребно јуче ту реч: „дух Устава.“ — То је једна ствар, на коју се правници понекад морају да позивају као на неки крпеж; кад у законодавству нема ништа одређено, онда се каже „по духу закона“. Међутим ви знате, да дух једнога закона или Устава, или у опште једне ствари, то је растељив појам, и разуме се сваки може, да ту умете своје схватање, па да каже: то је „по духу“. Дакле, као што кажем, у појединим законима може да се пресуђује по духу закона — то је аналогија — кад нема позитивних одредаба, ну и ту је правна наука одредила како се поступа, а што се тиче Устава, могла би бити и опасна ствар по духу нешто разумети. Устав треба, да има позитивне одредбе јасне и прецизне. Као што се г. Максимовић за своје мишљење позива на „дух Устава“, тако би исто могао неко други казати, да је баш то по духу Устава, што је Уставотворац хтео да уведе извесну градацију у дисциплинске кривице и казне, па је најтежу казну предвидео нарочитом одредбом, а за мање кривице и казне оставио законодавству, да оно одреди како вађе да је добро.

Сад, господо, прелазећи даље ја пре свега, имам да кажем, да се слажем са г. Пером Максимовићем, што је казао да ово питање није правно питање, него, да је то питање законодавно политичко; јер ту нема правног начела, по коме се може казати овако или овако треба да се уреди та дисциплинска одговорност, и то дисциплинско кажњавање, него ту морају законодавство да руководе обзиром целисходности, обзиром законодавно-политички; ја се с тим слажем и према томе ова се ствар мора према томе оцењивати. Неки ће наћи, да је овако целисходније да буде ова одредба; други ће наћи да уређење судске независности треба да буде некако другачије итд. Ја, у том погледу, готов сам, да поштујем свако мишљење, и нећу никако да кажем, да неко хоће неред у суду, што не пристаје да се министру да дисциплинарна власт над судовима; а с друге стране не бих мислио, да је основано, да се другом неком каже: па ви хоћете реакцију. С тим изразима: реакција, неред није ништа казано; то су епитети, који се могу давати и за и против, него треба износити разлоге, па чији су јачи, они ће победити.

Извесно је ово, што је казао г. Максимовић, да нико овде није запста задахнут некаквим реакционарским тежњама. То је већ напоследку и сам Устав решио и ми сви хоћемо, да се те слободе, које су Уставом гарантоване, утврде и није ради, да пођемо назад. Ну, овде је друго питање. Судска независност је једна веома добра и корисна ствар. Она је призната као једно начело, које треба да постоји у свакој правној, уставној држави. Но с друге стране, каква се корист од те независности очекује? Очекује се та корист, да ће су-

дија да ради по својој савести, по свом убеђењу, примењујући законе и да неће нико моћи утицати на судије и њихову савест, да они суде и решавају како би некој тренутној струји ишло у рачун. То се хоће да постигне тиме, што се судијама даје обезбеђен и сталан положај. Но с друге стране, у колико је државни интерес, да судови раде по правди и закону, у толико је тако исто интерес, да се та судска независност не изметне, не изврне, и да у судовима може да буде и правилно суђење али да не буде довољно марљивог и брзога рада и решавања, да не буде уреднога и достојног понашања и да то после повуче за собом и друге последице, које нагривају сам организам судске независности. То је питање много претресано и расправљано у данашњој политичкој и државно-правној литератури и мене је то интересовало и ја сам ту литературу изучавао и после свега изучавања остао сам тога уверења, да је судска независност потребна и да треба да се одржи; па ипак има данас писаца, који исповедају веома напредна начела и који се н. пр. чак не задовољавају данашњим парламентаризмом и преставничким системом, него иду даље па траже непосредно народно законодавство — и ти тако напредни писци не верују у моћ и корисност овако уређене судске независности, као што она данас постоји, него налазе да се жељена цел може постићи само увођењем народнога елемента у судове, дакле увођењем и проширењем круга пороте или увођењем судова, у којима суде државне судије у друштву са људима из народа, које зову немачки *schöffen*, француске *échevins* и т. д. Ово наводим само зато, да се види, како овакав облик судске независности није нека непроменљива догма, о којој не би могло бити дискусије ни разнога схватања, него да ту сваки може говорити овако, како је ствар проучио и о њој размишљао, не имајући никакве незгодне и скривене смерове.

Овај предлог, који је г. министар правде поднео, ја верујем и знам из сопственог искуства, да је потекао из разлога таквих, којима се не може приштити века тежња реакционарства или тежња да хоће тим над судовима да се господари. Факт је ово, као што је и г. Максимовић јуче казао, да извесна болест постоји, да је има. У организам судске независности, може се казати, увукла се једна болесна појава. Ви знате, господо, из искуства, да једна ствар, која је добра храна, кад је здрава, да та ствар кад се убуђави, кад почне да труне, она у место хране постаје отров. А свакојако, господо, кад се у неком организму опази таква појава, опази нешто, што нагрива организам, онда не треба казати, да треба оставити тај организам такав какав је. Тиме ми болест не лечимо, ми само забашурујемо, ми затварамо очи, нећемо да видимо оно што постоји. И место да тражимо лека за време, ми како резонујемо? Не верујемо, да је болест тако јака и велика; али је опасност да она не узме већег маха и ако се она не лечи за време, ако се не буде тражило начина и средстава, да се та болест отклони, онда ће тај организам, који је можда мало дирнут, све више да труне и да се распада.

Може се казати, господо, да се је на згради судске независности појавила једна пукотина и да кроз ту пукотину дува ветар из дубине самога народа, и ако ту пукотину ми за времена не затворимо, па ма то било и неком закрпом, која можда баш није са свим „по плану“ те зграде — ако то не учинимо, опасност је, да тај ветар најзад не разнесе и не обори целу зграду. Према томе не мора бити онај непријатељ судске независности, који тражи лека једноме злу, које се појављује и ако се то зло не предупреди, да ће бити онда још веће зло. Може човек баш из заузетости за тај организам да га лечи, како би се цео организам сачувао, па ма се један нагривени део тога организма и поткусило и откршио.

Ово су разлози, ја бар тако сматрам, који су могли и самога г. министра руководити, да овакву једну меру предложи. Али се казало: то је такав лек, који се предлаже, да ту може бити доведена у опасност и сама независност судска; може да буде случај да министар тим дисциплинарним казнама може тако да дејствује на судије, да они, плашећи се њих, подлегну његовом утицају, и да суде како не би требало.

Господо, ја већу да поричем да у крајњој линији може бити и те опасности, али ваља имати на уму и ово. Ја налазим, господо, да за државне службенике, били они судије или чиновници другог реда, да су најопасније мере, по којима се министру даје т. з. дискреционарна власт. Те су мере такве да се министру оставља на дискрецију, да се оставља његовом увиђењу да може некога казнити, отпустити, преместити по потреби и т. д. не морајући о томе да даје никакве посебне разлоге. У нас постоје такве мере, разуме се за административне чиновнике, и у неколико су оправдане а у неколико нису, но о томе сада није овде реч, али то су најопасније мере. Јер кад министар може једноме човеку да каже: отпуштам те из службе. А зашто? У интересу државне службе. Ту је њему остављено да води бригу о интересима државне службе и да цени по своје увиђењу и својој вољи. Или, рецимо, премешта га из Београда у Враћу или на Вршкуну Чуку по потреби службе. Зашто? За то што захтева потреба и интерес државне службе. То је, дакле, дискрециона власт, то је опасно. Тако исто мећем те у пензију. Зашто? У интересу државне службе. Дакле, као што рекох, то су најопасније мере. Судије су пак код нас од тога потпуно обезбеђене, јер судију не може преместити по потреби службе, не може га истерати на ма немао 10 год. указне службе, даље, не може га нико бацити у пензију и т. д. То је оно што је најопасније, од чега су наше судије сачуване. У томе су оне главне гаранције, које се свуда сматрају као нужни захтеви судијске независности. Од тога се ништа несме окрњити.

Господо! Ко год хоће хладно и непристрасно да говори, мора признати, да при дисциплинарном кажњавању већ не стоји тако ствар. Ту нема тако дискреционарне власти. Ја знам из искуства и иначе, да дисциплинска казна, кад се каже за немарно вршење дужности, или недостојно понашање у служби, онда свакојако министар, пре но што казни једнога судију мора да докаже да је он збиља немарно вршио своју дужност, а не може да каже, то потреба захтева па ником ништа. Дакле, он то мора да докаже, да тражи од њега изјашњење и мора да чује његову одбрану. Оно може бити и ту злоупотребе али је овде то већ много теже чинити. Ја ћу вам навести један практички пример. Ви кажете, може један министар да употреби ту меру и да натера судије, да буду његови људи, да суде како он хоће ит.д. Ви знате, господо, да у нас остали чиновници као што су професори, учитељи и други административни чиновници, да су подлежали и још подлеже свима дисциплинским казнама и закон о томе постоји и ја кажем да и у доба, кад је био највећи притисак и кад је била реакциона тежња врло јака, — у то доба велим, међу професорима, учитељима и другим чиновницима, било је људи који су били отворено у опозиционом табору. Не кажем, да су се недостојно понашали, него су као грађани били у опозицији и министру није могло да испадне за руком да их доведе под руку. И министри се нису користили тим правом са дисциплинским казнама, него чиме? Њима је лакше било преместити га, отпустити га или га бацити у пензију. У осталом, господо, хоћу да напоменем да ја управо хоћу да покушим и оделим све разлоге, који су наведени за и против и да покажем у колико и једнима и другима има основаности.

Једно питање, које се решава а према државној целисходности, где нема једне извесне математичке прорачунане директиве него се решава према приликама и односима друштвеним, та су питања такве природе, да може бити разнога мишљења. Што се тиче опасности од те дисциплинске власти министрове, хоћу још једну ствар да напоменем. Ви знате, господо, а то ће нам осведочити теорија и практика — да све те ограде, којима се обезбеђује независност судијска без сумње много значе, али да уз њих мора бити још нешто, ако ће оне да имају жељенога дејства, а то је карактер и морално васпитање, то је главни, тако да кажем, унутарњи морални штит судијске независности и ако тога нема, ви га ограђујте свима могућим установама и законским оградама, то неће много помоћи.

Ако те карактерности и те мере васпитања нема, онда спољне законске гаранције нису довољне за намјерену цель. Ма

колико ви судију обезбедите у његовом положају, ипак највиша управна власт има пуно разних начина и мамаца, да утиче на судију, као што је н. пр. пружање могућности за авансман, премештање на боље и згодније место и т. д.

Па сад кад се каже: за судије биће опасно, што ће министар моћи да их казни са 15 или месец дана плате и да ће с тога судија подлећи, онда ја господо морам да кажем у част наших судија, да кад ми замислимо да тако мала мера од 15-то дневне до једномесечне плате, може утицати на судије да подлегну некоме утицају, онда верујте ми ми немамо тако добро мишљење о јачини тих људи у карактерности и моралном погледу.

Сем тога, господо, ви знате да у судовима не решава један судија, него решава се колегијално, па кад би хтео министар дисциплинским мерама да утиче на само суђење, то би било по моме мишљењу веома тешко, јер он може једног и да заплаши а имају тамо још двојица и он треба да заплаши двојицу или сву тројицу. (Чује се: па редом). Не иде то тако редом. Сем тога, господо, ми имамо још на једну ствар да се обазремо, а то је оно што је Државни Савет усвајајући у неколико ову меру нашао да је треба ограничити само на првостепенне судове, а од тога одузети Апелацију и Касацију. То је по моме мишљењу са свим добро учињено. Тиме је учињена у неколико ограда да не може да се суди по некаквом утицају озго, јер баш и ако првостепени суд и пресуди по томе утицају, ту је Апелација и Касација и они ће ту ствар исправити. Истина г. Пера Максимовић казао је јуче, да није кључ правде у вашим рукама, него да се он у главном налази у првостепеним судовима. То је питање о коме би се могло говорити, о коме би могло бити дискусије, нећу тим ја мислим, кад би тако било, онда би могло изгледати, да та Касација и Апелација нису ни потребне, јер ако је кључ правде у првостепеним судовима, онда оне друге инстанције не би биле нужне. Међутим то се сматра као гаранција за правду што има више инстанција, које решавају. Дакле свакојако то је једна ограда, која се мора признати као таква, која има свога великога значења.

Сад имам да кажем још неколико примедбе на неке разлоге, који су јуче навођени. Наш поштовани потпредседник г. Катић, казао је: па те новчане казне нису тако важне и не могу имати јаког уплива то треба укинути, него ако ко не ваља треба га истерати а ако ваља оставити га. Ја се с тим мишљењем не могу сложити, јер би то било зло и наопако, кад би један чиновник био одмах истеран и за мању кривицу, која истеривање не заслужује.!

Ми знамо, да и у дисциплинарским кривицама има градације — извесне поступности — мање се кривице казне мањом казном, а веће већом мером казне, а кад би се све кривице казнилe одмах истеривањем из службе, то се не би могло одржати. Према томе дакле, те се новчане казне морају одржати за мање дисциплинарске кривице, а губитак службе може бити за најтеже случајеве. То тако мора остати, јер другаче не може бити. Тако исто г. Максимовић казао је: па министар правде има једну лепу улогу, т. ј. да може бити тужилац државни. То је лепа улога, то је улога са свим часна, међутим с друге стране, господо, један министар, који управља једном струком, који је постављен да буде највиша надзорна власт над једном струком и који има да одговара Народном Представништву за ту струку, тај министар свакојако кад мора да се задовољи једном улогом, која је дата сваком обичном грађанину, онда свакојако то је улога часна, врло лепа али у самој ствари, она доводи њега до тога, да он може лако да изгледа као „pictus masculus“, као једна немоћна фигура, која овамо треба пред Скупштином да одговара за рад у својој струци, за тачно вршење службе и т. д. а овамо има право само да подноси тужбе, а нема ни најмање средства да тај рад издејствује.

Казато је, кад би се дало министру право кажњавања на месец дана, то онда изгледа да му се смањује положај. Ја мислим, да је то друга ствар мера кажњавања, то ће се свести онако, како треба за коју ствар, али улога тужиоца,

који очекује хоће ли му се тужба уважити или не, такође није тако велика. Но у току дебате изнет је још један, као што може изгледати, важан разлог; казато је: па да ли се министар користи оним својим правом, које му закон даје, је ли он подносио те тужбе, је ли му их касација одбила и он ослободила? онда он треба да дође пред Народно Представништво да каже: ја сам се користио тим правом, ја сам га употребио, међутим ја сам наишао на неуспех и нисам га могао употребити. Али министар то своје право тужбе није употребио, а то је требао да чини, па тек ако би наишао на сметње и неуспех, онда тек да изиђе пред Скупштину па да тражи измену закона. Тај разлог признајем, може имати своје оправданости. Али с друге стране, господо, кад већ постоји факт, да се у народу појавило мишљење, које није са свим задовољно са радом судова у извесном погледу, кад је опасност да та струја не узме веће размере, дакле кад је судска независност фактички угрошена — не испитујући баш да ли с правом или не — онда ја мислим да не би за саму ствар било угодно и повољно, кад би тек после таквих разних покушаја изашао министар пред Скупштину, па казао: ја мислим да би требало ово друкчије урадити. То би већ онда значило, да је министар дошао у опреку са највишим судом у земљи. Тај највиши суд треба да је чувар закона, то је управо последњи стуб судске независности, и замислите какав би био положај, после разних рецимо неусмешних тужаба. Сад јесу ли министрове тужбе биле основане, или је касација имала друга посла, у резултату излазило би то да нема помоћи ни код касације. Господо, ми би се онда нашли пред оваквим истим питањем, само што би то питање имало онда много опаснији и много незгоднији облик, него што га сад има. Овако се је касација очувала на својој висини, њој је дато оно што треба да јој се да, само је казато, да имамо разлога целесходности, да се да извесна ограничена мера дисциплинске власти министру, да може одржавати ред у првостепеним судовима, који су у непосредном додиру с народом, и имајући могућност тога одржања реда да може онда за њега пред Скупштином и одговарати.

И према томе тај пут и начин, који су разуме се у доброј намери препоручивала извесна господа предговорници, изгледа ми да би могао у својим последицама бити незгодан и опасан, јер овако се струја нерасположења, која постоји и коју ми не можемо не видети задржава још на судовима, који су у близини и додиру с народом, али кад би пред Скупштину дошла у дискусију и Касација, онда ствар добија много незгоднији облик. То треба да се избегне.

Г. Максимовић између осталог побројао је и начине и путеве, којима треба да пођемо, па да судове исправимо и поправимо, ако има какве мане и погрешке. Ја се са тим начином у главном слажем. Право је г. Максимовић поменуо, да треба да се нази и при постављању судија. То је добра и основана ствар, и за то је ту Скупштина, да од министра тражи рачун, ако налази да треба да му тражи рачун за то постављање. За то он може и треба да одговара, јер он то и решава. Тако исто рекао је, да треба и материјални положај судијама поправити. Ја се с тим потпуно слажем, јер, господо, суд то је највиши заштитник права и живота нашег, имања и части наше; то је управо једна од најважнијих установа у једној држави. Кад хоћемо да имамо правду, и ако је имало, она никада није сувише скупа. Дакле, ја се с тим слажем. Г. Максимовић је и то навео, кад се обазremo на околности, које код нас постоје, онда при постављању судија не треба да постоји обзир ко је „наш“ а ко није „наш.“ Ту треба тражити способност, спрему, и ја никада нисам друкче поступио него тако. Но, међутим, с друге стране г. Максимовић је казао и то, да би требало судије издвојити из политике и каже, како свака партија гледа да придобије судије у своје коло. Кад је тако, онда сад настаје питање, како ћете наћи судију, који није ни ваш ни наш, кад сваки припада извесном колу? — То је мучно и незгодно. Лено је у теорији тако говорити, али у ствари признаћете и сами, да су судије у прошлим временима — не кажем у данашњим — сувише биле увучене у политичку игру, па је сад врло тешко наћи човека,

који није никде ангажован. Ја сам у главном, колико ми је било могуће, гледао да наведем разлоге, који су могли руководити и министра правде и Државни Савет, да са извесним модификацијама на ову меру пристане, ма да је саветско мишљење потпуно необавезно и управо не би било разлога, да се оно толико потреса, али, као што рекох, Савет је држао, да један човек, који је позван, да пред Скупштином за извесну струку одговара, врло тешко може за њу одговарати, кад на њу нема никаква утицаја. С друге стране, ја сам већ у почетку свога говора признао, да свака ствар, свака мера може и да се злоупотреби, те хоћу још један моменат да напоменем, који је овде пзбио на површину. Вазда, када је говор о томе, хоће ли се неком министру дати извесна власт, извесно право да ово или оно чини, вазда се одмах помишља и на могућност злоупотребе, и то има свога оправдања, али кад се иде до краја у таквом резонувању, онда ја мислим да ми тиме не излајемо најбољу сведоџбу нашој уставности; јер, видите ако будемо вечито само на то помишљали, да ће сваки министар да злоупотребава своју власт и да за то неће нико одговарати — онда шта значи цела наша уставна парламентарност? Ја мислим, господо, да је Скупштина на првом месту најпозванији чувар и правде и закона и она је позвана да у свако доба сваког министра узима на одговор, ако би он своју власт злоупотребавао. И по томе, ако ми у то не верујемо никако, ако не мислимо да је Скупштина штит и чувар свега тога, онда разуме се ми о нашој уставности и парламентарности дајемо доста рђаву сведоџбу.

На завршетку свога говора хоћу још нешто да кажем и и ово ће вас можда изненадити. Ја сам до сад наводио разлоге, који су могли руководити и министра и Државни Савет да ову меру усвоје, и не налазим да се она коси са самом судском независношћу, која је Уставом гарантована у оној мери како то постоји и у осталим државама. Али, господо, с друге стране, ми овом мером улазимо у једну новину, и, разуме се, кад се улази у једну новину, ја признајем да ваља да буде и извесне опрезности и да не би требало и не треба тако нагло и тако брзо из једнога извеснога стања, које постоји, скочити у неко друго стање, а немати при том поступности. Ова мера, која се предлаже, то је мера нужде, потребе да се лечи једно зло и кад је мера нужде, онда свакојак треба је тако удесити, као пробу и покушај, да се види, хоће ли се њоме што постићи, а ту је Скупштина, да после учини потребне измене. Сваком преображају требало би дати више поступности и према томе, размисљајући и даље о овој ствари дошао сам до тог уверења, да није угодно и за најмању дисциплинарну кривицу судије — која повлачи за собом један укор или губитак петнајестодневне плате — да није дакле за те мање кривице угодно покретати тако гломазан апарат као што је Касација и њену општу седницу. Касација има свој велики задатак и своје разноврне и многобројне послове и сад, ако председник неког суда, рецимо ни на други захтев министров није послао какав извештај, тај треба дисциплински да одговори; зато да се покреће цела општа седница. По некад мора да се чека по два три месеца, док се састави општа седница и онда би веома угодно било сазивати је за најмању дисциплинску кривицу. Као што рекох то је гломазан апарат за овакве сразмерно ситне послове.

Према томе ја бих био мишљења, да треба министру да се да извештај утицај на ова мања дисциплинска кажњавања судија; али да то буде у договору и споразуму са једним дисциплинским одбором. Тиме би се, свакојак, с једне стране постигло то, да се један министар не излаже томе, да он лично сам мора да кажњава судију, а с друге стране избегава се незгодна случајност, да министар тужи једног судију и да тужба његова остане без успеха, јер онда свакојак ауторитет се његов пред судијама крњи и опада. Дакле, да се не би министар излагао томе, да за сваку дисциплинску кривицу тужи судију и да због тога мора целокупна Касација да решава, онда свакојак то би се тиме избегло, што се министру даје право да у договору с дисциплинским одбором те мање казне изриче. А с друге стране постигло би се то, да министар не ради то сам, ако се мисли да може бити злоупотребе и да

један министар може радити по шефу. За садашњег министра, збиља, то се не може рећи, али да може бити министара, који хоће да злоупотребљују власт то је истина. Дакле ја износим предлог, да се шаће средина, да се министру да утицај, да под председништвом његовим буде један дисциплински одбор, који ће о томе решавати на предлог министров и у том одбору треба да буде: председник Касаације председник Апелације, један судија касационога суда, који се бира коцком и начелник министарства правде. Ту је онда заступљена и судска и административна власт, и шта више суде а је власт у већини. Свакојак, кад такав један колегијум решава, онда такве злоупотребе не могу да се врше, као што би могло бити плашње у будућности. Ми сви верујемо, да садашњи министар неће хтећи, да злоупотребљује своју власт, али рецимо да може бити таквих случајева. Дакле с једне стране избегла би се ова негода, која је са кажњавањем скончана, а с друге стране налази се једна гаранција, да неће злоупотребе бити. Дакле, ја тај предлог износим и ја ћу га формулисати. Молим ако има 10 посланика да потпомогну мој предлог. (Потпомажу га).

Потпредседник — Предлог је ваш потпомогнут, изволте га написати.

Ј. Авакумовић — Молим за реч ради личног обавештења.

Потпредседник — Можете говорити, само мораћете бити кратки у говору.

Ј. Авакумовић — Ја сам тражио реч ради личног обавештења, пошто је моје име г. Гершић споменуо. Ну пошто се у том личног обавештењу не могу ограничити на две—три речи, а пошто је и ствар врло важна, ја молим Народној Скупштини, да ми допусти да одговорим на говор г. Гершића, у колико је помислио моје име и моје разлоге, које сам, при првом читању, навео. Ја држим да ми то Скупштина треба да допусти; а ако ми неће допустити ја ћу се покорити одлучи Скупштине, жалећи што нисте хтели дозволити да се и ми из опозиције чујемо.

Потпредседник — По члану 57 закона о пословном реду не може ни један посланик говорити, кад се претрес сврши а нема права ни Скупштина да решава, да се може дати некоме реч. Само по члану 51, кад није претрес закључен, а кад је већ један посланик говорио два пут, онда може Скупштина решити, да ли може говорити и по трећи пут. Г. Авакумовић је јуче био у седници, и могао је добити реч да говори. Према овоме што рекох ја одбијам од председништва и од Скупштине да се коме забрањује реч.

Ј. Авакумовић — Молим вас да сад није био само један случај такав; ја се позивам на Скупштину, да је на нарочити захтев једнога посланика Скупштина решавала и да вала реч неким посланицима, па велим што је било за вас, може бити и нас. Таквих је случајева до сада доста било. (Већина више: није).

Потпредседник — Варате се г. Авакумовићу, тога није било.

Има реч г. Рибарац.

Стојан Рибарац — Господо, ја се још налазим под утисцима беседе мога поштованог професора г. Гиге Гершића, па ипак чисто не могу да верујем, да је један човек, који је и мене и моје школске другове, који су сад заједно са мном у Скупштини, који је толике генерације великошколске омладине запајао преданошћу према правди и слободи, према независности судској, да је тај човек овом приликом дезавуирао један део своје лепе прошлости. Ја то велим за то, јер сви докази г. Гершића, при свем том што је покушао да докаже, да предлог није против-уставан, своде се на то, да се предлогом г. министра ни у колико не утиче на ослабење, на уништавање судске независности.

Једна од првих тачака говора г. Гершића садржи теорију о судској независности, садржи излагање мисли научара о условима, који чине судску независност. Али ја мислим томе признавању нема места, јер она за нас нема никаквог практич-

ког смисла. Код нас је Устав поставио принципе о независности судској. Устав је казао шта се под њом разуме, и сад излагати шта су мислили пређе и шта сад мисле научари, да ли она збиља постоји и да ли се Уставом збиља гарантује, то је сувишан посао.

Сад друго је питање да ли се предлогом г. министра гази Устав; ја остајем при ономе, што сам казао при генералној дебати и што је прихватио г. Станојевић, и не узимам само израз да је предлог министров *груба повреда Устава*. Кад се у Уставу каже да судија *не може бити тужен за судски рад* без одобрења Касаационог Суда, онда питам вас какве ту може бити логике да судија може *бити осуђен* за рад или нерад без одобрења Касац. Суда. Ја се саглашавам са оним што су казали г. г. Максимовић и Гершић, да ово питање није питање чисто правне природе, али у исто време изјављујем да је ово питање правде земаљске. И кад тако схватимо и оценимо задатак ове тачке пројекта, онда оно што следује из наших говора, који напонамо овај предлог и из говора оних, који тај предлог бране доказаће: да ли ми хоћемо да обезбедимо правду у земљи или да је вбрзамо? Г. Гершић покушао је да оправда овај предлог оним речима у члану 158 Устава, да судија не може бити тужен за свој *судски рад*. То није било нужно доказивати, јер има једна одредба Устава, која вели да судија не може бити узет на одговор за судски рад, за глас који као судија да, у чему и лежи важност судијскога положаја, обезбеђена независношћу судском. Али ако се овим предлогом непосредно не утиче на судију да суди у извесним приликама онако, како би желела извршна власт, онда ја имам пуно разлога да тврдим, да се овим предлогом може посредно утицати на судију да ради у правцу и тежњама извршне, политичке власти.

Нама се, мојим друговима г. Кундовићу, Авакумовићу и мени, пребацило још при генералној дебати да ми хоћемо *не независност судску него неодговорност судијску*. Не, ми нећемо то: ми оћемо и *независност судску и одговорност судијску*, али на онај начин како је Устав предвидео. Ми хоћемо да заступници правде буду одвојени од заступника извршне власти.

Ми хоћемо с правом да се забрани сваки утицај представника управне власти на представника правде, јер налазимо, да у том може бити највећа јемства за правду; јер налазимо, да се тиме утврђује основа за равнотежу између судске и извршне власти, јер смо уверени: да се само тиме може отклонити хаос у одношајима између тих власти, и да се само тим фактички признаје начело деобе власти у уставним земаљама.

Г. Гига обратно нам је пажњу, питањем: да ли се овим не заводи нека нова мера дисциплинска, неки нов дисциплински круг, под којим би се подвргле судије у појединим случајима. И он је казао да се овим предлогом уводи једна новина. А ја сад кажем да то није никаква новина, но да се враћамо за 3—4 деценије натраг. То ћу касније образложити. Ми смо у првом говору свом обратили пажњу на то, и благодарим и моме колеги г. Максимовићу што је то прихватио и признао да по чл. 158 дисциплинска казна припада *једино касац. суду*. Устав је поставио принцип да касац. суд једини има права да изриче дисциплинске казне над судијама. Тај принцип не може се сузити као што би желео поштовани професор: да касац. суд има права да решава о лишењу звања, а да нема права да решава о мањим дисциплинским казнама. Ја сам и сам признао, кад сам пре месец дана говорио о овој ствари, да има новике против неких судија, но ја сам дужан на похвалу судова да признам, да је огромна већина наших судија достојна свог позива и да се држи на висини свог задатка. Али истини врло незнатне мањине наших судија, то је оно зло, које, како рече г. Гершић, *нагриза организам судске независности*, тај велики и узвишени принцип судске независности. И ми, господо, тражимо лека овом злу. Но питам вас, где је тај лек? Да ли је у томе, ако ви оставите право и бригу једном човеку, да он очува ту, како рече г. министар правде, *нежну биљку наше уставности*, или више гаранције налазите кад то право дате једном нај-

вишем суду у земљи? Ми се од касационога суда надамо да чува наша права и слободе, имаовину нашу, живот наш, но шта радите ви сад? Није ли то порицање касац. суда, кад ви оћете да дате то право једном човеку а не њему? Није ли то акт којим ви касац. суд стављате на нижи ступањ од министра правде, и којим изјављујете неповерење касац. суду?

Г. Гершић упуштајући се у теоријско разлагање услова, који чине судску независност, казао је да је наш Устав обухватио све услове, који чине судску независност и да је један од тих услова што се један судија не може преместити по потреби службе. Али, господо, кад узмемо у обзир наше друштвене прилике, кад проценимо прилике у којима наш судија живи, и најзад, кад узмемо у обзир и његову плату, на када све то упоредите са правом, које министар правде тражи да судију може казнити са једномесечном платом, — а то се може поновити у години 5—6 пута, — онда вас питам, да ли тај судија може остати и правилно изрицати правду. Оцените које је од овога двога теже и веће за судију: или премештај, — при коме он добија дијурну — или губитак тромесечне плате? Ја мислим да је ово друго веће. То је као што и она народна изрека вели: „одузмите комарцу ногу он је мртав.“ Одузмите судији у једној прилици само петнајестодневну плату — а то, ако се министру остави, може и често и неправедно да буде — ви сте му одузели сто динара, и на тај начин ви сте пореметили равнотежу у његовину материјалним односима и поставили га у тешку и опасну алтернативу; да ли да савесно врши своју дужност или брине о себи и својој породици. А кад судија дође у такав положај, онда знате шта следује. А од тог треба сви да избегавамо.

Ја признајем што је казао г. Гершић да је ово питање, питање државне целисходности. Али када га већ постављам на тај терен, онда прва брига која наступа у томе је, да сви обзир целисходности државне, и обзир који гарантују остатак државни, налажу: да се обезбеди правда у земљи. То није целисходност, то није пажња према обзир целисходности и опставка државног, да једном преставнику власти управне, која често мења своје правце, осећања и своје тежње оставимо да казном судија може утицати на независност судску, да утиче на оно, што чини један битан услов за савесно изрицање правде у земљи.

Одговарајући на примедбе које су у генералној дебати од стране моје и мојих другова пале на овај пројект, г. министар правде бацио нас је у земље према којима ми можемо да имамо поштовања, али прилике и установе у тим земљама не могу г. министру да послуже као доказ за оправдање његовог пројекта. Он је поменуо Румунију и казао да је у њој од 1890 год. дато право министру правде, да може казнити судију дисциплински. Но, господо, не заборавимо да је у Румунији тада тек први пут судска независност призната. Међу тим, код нас судска независност постоји још од пре 10 година, и на је Уставом од пре две године потпуно гарантована. Г. министар правде поменуо је и Енглеску и Француску и како је односно Енглеске мало разлога имао, одговорио му је г. Максимовић јуче. А што се тиче упућивања на Француску, да би порицање и поништавање разлога министрових било савршено и коначно, ја ћу то сад да учиним.

Господо, правосуђе француско развијало се на особити начин као и цео живот француског народа. За последњих сто година у Француској се променила и република и директориум и царевина и краљевство, па ипак република, царевина итд. Французи су имали до револуције 1879 за време краљевства судове, који су ограничавали права феудалног племства. Ти су се судови доцније осилили толико да су се ватали у коштац са краљевством. А најпосле, они су постали сметња оним великим и узвишеним начелима, које је истакла велика револуција француска, и револуција их је сличила.

Немам потребе, да улазим у детаљније расправљање ове ствари, али сматрам за дужност, да напоменем оно, што се дешава у данашње доба и да докажем, да, ако француско јавно мишљење има основа, да оставља државној управи, извршној власти право дисциплинарног кажњивања судија, да те

има специјална државна узрока. Код њих се још ломљиво јавно мишљење о томе, да ли судије треба, да буду бирави или наименовани. Има људи, који мисле да, ако се прима принцип избора судија, у исто време не може да се одржи принцип непокретности судија. И она мера, коју сам мало пре напоменуо, и која се оправдала, кад стоји у рукама француског министра правде, та мера састоји се и оправдава се овим. У француској је република, која има знатни број противника — монархиста, бонапартоваца и т. д. Та се република сад констадује, учвршћује. Према томе сваки државник француски има право да отклони све оно што може довести републику у питање. Ако дакле у Француској има министар дисциплинску власт над судијама, та власт оправдава се потребом одржања целне и јединства државног, потребом пречишћавања елемената противних републици, тиме се, на један начин, чува република од пропасти, од „нагризања“ — израз г. Гершића. Међу тим прилике које су у Француској, нису биле код нас, на нису ни сад.

Мој поштовани колега, г. Пера Максимовић, који је јуче напоменуо сретенски Устав од 1835 год. потврдио је сасвим умесно, да је у том исказао начело судске независности. Ја имам у потврду тога да наведем још неке доказе. Оно, што је било у Уставу од 35 год., то су и Устав од 38 год. и уредба о судовима од 1838 год. потврдили. Али може ми се рећи, ако је се тим Уставом сретенским и Уставом и уредбом од 1838 год. све врзло око тога да се обезбеди у начелу судска независност, по чему г. Максимовић, и по чему ја имамо права да кажемо: да извршена власт није имала права, да дисциплинарно казни судије. Ја ћу одмах да кажем, да је тај прекор, којим би мене и г. Максимовића кудили, неоснован. Јер, господо, под импулсом догађаја од 1858 год. донесен је закон о чиновницима грађанског реда који чини ми се — у чл. 40 каже да се судије не могу казнити одузимањем плате административним путем. То је било у закону од 1861 год. И тај закон, створен силом знаменитих догађаја од 1858 год. уништен је 1864 год. и тада је учињен прекрет и у положају судија, када су они изравнати другим законом са осталим чиновницима. Тако је ишло до 1869 год. кад је Уставом изречено само начело судске независности, али није ништа даље урађено. А како гаранција независног судског положаја која се даје народу за правду и слободу његову, у највећој мери зависи од закона то, кад би ви оставили право министру правде, да има ово право кажњивања, онда би довели у питање и саму гаранцију о којој је реч.

Сигурно у цели да — како је сам рекао — испитује, да мери разлоге и бранилаца и нападача овога предлога, сигурно у цели да помри оба два мишљења, г. Гершић хтео је неку средњу меру. Ја одсудно изјављујем, да као год што је и министров предлог противан Уставу, исто је тако и мера коју Гершић предлаже против устава. Устав јасно казује, да дисциплинарну власт има само касациони суд, и тако сваки други дисциплински круг у томе погледу је против Устава.

У осталом баш они разлози, које је г. Гершић наводио у том виду овога предлога, у цели, да примам на њ већину баш ти разлози иду против њега. Он каже: „немојте да тако тежак, тако гломазан апарат као што је касациони суд, покретате за оваку ситуацију!“ Човек, који прво каже да је судски апарат и независност „нагрижена“, устаје те после каже, да је то „ситуација!“ Али ја велим да то није ситуација то је замашна ствар, за то и хоћемо да је дамо касациономе суду. Нека се покреће тај апарат свакога месеца свакога дана свакога часа, јер он за то и постоји да обезбеди и правду и спречи самовољу и неправду појединих судских страна.

Господо, 22 децембра 1888 год. извршен је прелом у нашим државним одношајима; донесен је Устав са којим се ми хвалимо као дело слободоумља, којим се ми размећемо као најслободоумнијим Уставом у Европи. Па дали би допустио наш понос, наш образ да сад вотирамо закон, којим се у пословима правосуђа и у положају судија враћа у нашој отаџбини стање, кад су се у нашој казненој процедури још опаљали тргови кврга и кад су се на судијским местима могле

неписмене судије. — Не, господо! него од 22 децембра 1888 год. па у будуће свако наше мишљење, сваки корак и свака одлука наша треба да буду упућени искључиво на то, да се наш народ утврди у духу поштовања закона и Устава. Сваки покушај, да се нешто друго и противно уради, био би по моме мишљењу издаја оних великих слобода, које је наш Устав гарантовао, издаја за коју не би било опроштаја ни пред савременицима ни пред потомством.

Господо, моји политички другови и ја први смо отпочели да ударамо против овог пројекта министровог, ако би Скупштина примила наше мишљење, ми не би тражили никакве хвале за себе, ми би то приписали увиђавности Скупштине. Но ако би се Скупштина оглушила, о ове разлоге, којима је једини циљ, да се заштити правда у земљи, онда ћемо ми бити уверени, да смо бранили правду, да смо до краја вршили своју дужност, а то већина не би могла за себе казати.

Гига Гершић — Ради личног обавештења.

Пре свега имам да кажем, да г. Рибарац није добро разумео моје речи, кад је казао, да сам ја изрекао, да се тиме не вређа непосредно судска независност, а да се не може ни посредно тиме ништа учинити против судске независности. Ја сам признао да ова мера може бити од лаке незгоде и опасности, кад хоће да се злоупотреби; то је једно, а друго, он каже да ме није разумео у ком погледу сам казао: „новина“. Ја нисам казао да је то новина у опште, да то дакле никад није у пређашња времена постојало; него ја сам разумео новина од кад постоји закон о судијама и нов Устав; а новина није за оно пређашње време, кад је г. Авакумовић био министар правде, па се није сетно, да спреми закон о судској независности.

Јован Авакумовић — Ја пре свега мсрам да се жалим на председништво и Народну Скупштину што ми мало пре није дата реч, а моме пријатељу Гиги дата је реч ради личног обавештења, а међутим оно, што је он говорио и није лично обавештење. (Чује се: јесте.... није.... жагор).

Председништво каже да је њему дало реч ради личног обавештења, док ја међутим нисам могао да добијем реч. У том свом лично обавештењу г. Гершић је поменуо мене, мој рад и мој положај, који је био пре 3, 4, и 10 година, кад сам два пут био министар правде. Ја мислим да је г. Гершић у томе био неправедан према мени и пошто ме је поменуо, молим вас да ми допустите да му одговорим.

Г. Гига је у своме говору између осталих разлога навео и ово,..... (Чује се: то није лично обавештење..... Јесте..... Жагор).

Г. Гига је између осталог казао: па у народу се чује мишљење противу судске независности, и наравно мора се водити рачун шта народ мисли; даље, народ хоће, вели, да буде и народни елеменат у судове. Г. Гершић знаће врло добро, да сам ја као министар правде, водио рачуна о том народном мишљењу; да се народни елеменат уведе у суд. Ја сам као министар правде предложио закон о средњим судовима,..... (Чује се: то није лично обавештење).

Молим вас, ово се тиче мога рада као министра правде (Жагор..... то је злоупотреба,..... нема места томе говору).

Потпредседник — Молим вас, господо! Господин Гига је добио реч ради личног обавештења, и он је поменуо г. Авакумовића, па с тога има право да и он ради личног обавештења одговори. (Жагор).

Риста Поповић — Г. потпредседниче, ви не руководите седницом као што треба. Посланик има право да исправи само свој говор ако га је предговорник рђаво разумео.... (Жагор).

Јован Авакумовић — Верујте ми, да ја знам шта је лично обавештење, али пошто је г. Гига споменуо мој рад као министра, то имам право да му одговорим, да његовој замерци нема места.

Ја сам казао, да сам предложио закон, да у судове уведемо народни елеменат, а г. Гига као мој заступник у министарству правде, није кроз Скупштину провео ту установу,

већ је донесен закон о истражним судијама без тога. (Гига Гершић: није тако било).

Друго је казао Гига зашто ја нисам као министар правде поднео закон о судској независности, него је то други учинио. И на то ћу дакле да одговорим.... (Жагор..... а ма то није лично обавештење!). Молим вас, чујте ме зашто нисам то учинио (Чује се: нећемо да вас чујемо.... Хоћемо).

Молим вас, ја сам свакад био за судску независност. А што то нисам предложио као министар савезне владе, то је с тога, што је она *раније* већ била заведена. Што међутим као министар правде 1880 године нисам то урадио, било је с тога, што тада нисам ни сачекао Скупштину. У савезној влади, ја сам био спремно закон о средњим судовима и закон о стечајном поступку, и поднео Скупштини; а да сам и даље остао министар правде, онда би ме г. Гершић могао корети, ако не би сам радио у духу слободe и напретка.

Треће што ми пребацује г. Гига то је, да нисам водио рачуна о народним жељама, јер народ сад тражи да се ограничи судска независност. Кад је г. Гершић већ поменуо „народне жеље“, ја би сам имао само да опоменем г. Гигу да размисли, да ли народ није тражио и *укидање Државног Савета*, па опет он о томе није хтео да то усвоји, ни у уставотворном одбору, ни прошле године у Скупштини, но је за ту установу Држ. Савета, у коме и он данас седи као саветник.

Ранко Петровић — На првом месту имам да захвалим г. Пери Максимовићу на његовом јучерањем говору, који је дао оваку лену физиономију Скупштини, односно овога питања о тако званој судској независности.....

Живојин Величковић — И ја сам јуче тражио реч од вас, кад је узео реч г. Рибарац, и то сам тражио од г. потпредседника Катића, по као што видим испрљена је листа говорника, а мене нема у тиме списку.

Потпредседник Д. Катић — Збиља стоји да је мене питао за реч г. Величковић, али пошто је већ Скупштина одлучила да се реши та ствар, пошто је се дакле он доцкан пријавио те није могао ни бити забележен у ред говорника. Као последњи говорници остали су још Стојан Станковић и Ранко Петровић.

Стојан Рибарац — Ја сам г. потпредседниче Вуковићу јуче прегледао списак пријављених говорника на коме су била записана имена Драгише Станојевића, Гиге Гершића, и др. а између њих није било Ранка Петровића. Одкуда сада он?

Потпредседник — Ви сте ми г. Стојане гледали јуче списак говорника, кад је био претрес пројекта за закон о средњим судовима а не за овај закон. Као у многом другом тако и овде, нисте казали како је било у ствари.

Ранко Петровић — Нека г. Рибарац не мисли, да сам се ја прошверцовао за реч, јер ваља да зна, да ја за то потребе немам. Ја сам узео реч правилно, да говорим о овој ствари; још јуче сам се јавио за реч с овог истог места између 10 и 11 часова кад још Скупштина није решила да се прекине дебата по овој ствари. Дакле, ја одсудно одбијам од себе оно подло, оно полтронско подметање, достојно само г. Рибарца.

Дозволите ми сад, господо, да и ја проговорим неколико речи о овоме питању, које занима Скупштину већ на неколико састанка, које на првом, а које на овом другом читању.

На првом месту, као што рекох, сматрам за дужност да изјавим захвалност пошт. посланику г. Пери Максимовићу на његовом јучерањем исцрпном говору, који је дао и за дуго одржао физиономију Скупштини при претресању питања о судској независности. Говори, осветљени примерима из живота и историје како нашег народа, тако а по некојег страног, мени се особито допадају. Такав је био говор г. Максимовића. Многе његове наводе, а тако исто и назоре ја потпуно усвајам. Ма да се са неколиким конзеквенцама, са неколико закључцима његових не могу сложити.

Питање о судској независности, које овако интересује Скупштину, то питање није у нас ново, оно се данас први пут

не покреће у нас; независност судска у нас није ни од скора, као што је она тек лане први пут уведена н. пр. у Румунији. Тако звана судска независност, јесте установа, која у нас има и своју историју, то је установа, која је код нас уведена пре 10 година и живи својим животом у нашем народу. Народ је већ могао осетити корист или штету, а једног од тога морало је бити; могао је и државник осетити да ли она има мана или добрих страна, те с тога се може данас без каквих илузија, критички и са поднесеним подацима говорити о њој. Па опет за чудо, ово се питање у Народном Представништву води ево као чисто теоријско, као високо начелно и ново.

Господа, која су говорила противу предлога министровог, већина њих није се ни дотакла већ минулог живота ове установе. Мало се је истина дотакао поштовани посланик г. Цера Максимовић; мало само велим тиме, што је штедљиво константовао, да је наше приватно право за живота ове установе напредовало, ма да се у питањима политичких а особито кривица штампарских скретало с правог пута, а то је вели дошло отуда, *што су многи судови партијски склоњени и што је политика унесена у судове*. Само је, велим, у толико додирнуо питање г. Максимовић а више ни један од предговорника. За мене је ова обилажења важна појава, а особито од стране оних противника предложене измене, који се показују необично заузети, и који се управо овде *ику за правду у народу*. Нећу рећи да они желе овим што са свим друго постићи. Ну ја страхујем, да не би пао и први пазор г. Максимовића, пазор да је *приватно право наше напредовало за минулих десет година*, када би се преступило критичкој процени овога питања, када би се н. пр. проценио степен оне правде, што је у народ ушла кроз апелате против општинских пресуда.

Г. Максимовић не да да се мешају политичке власти у судове и да се судије кажњавају административно, па, не дајући то, он сматра да ће се тиме зацрта окрвнати судска независност, ма да прећутно признаје да судије у другим напредним земљама стоје под административном казном и да опет тамо има судске независности. Да би потврдио штељност тога мешања он је поменуо неколико примера и најважније узроке, због чега то не да. Том је приликом повукао паралелу између енглеских, француских и наших власти политичких. Закључно је речима: „наше политичке власти, господо, друкчије су него што су у Француској, Енглеској и у већини других образованих земаља.“ Мени се особито допада обзирање и на стране установе на баш и онде, где не желим ни словца отуд усвојити. Али ми се не допада извођење онако, како је учинио г. Максимовић, и у томе ја се не могу сложити с њиме.

Допуштам, да су друкчије политичке власти у нас, а друкчије у другим земљама, јер оне могу друкчије бити и у двама једнако образованим земљама; али ако су наше политичке власти друкчије, друкчије су и судије наше, те мучно да ће то бити противно установљењу казне, која се предлозом тражи. За разлику између политичких власти у другим земљама и код нас, навео је г. Максимовић два случаја, један из француског живота а други из енглеског. Тако потсетио нас је на скорашњи помен на гробу пок. Бланкија, страшнога револуционара, у Паризу а у гробљу Перлашезу и навео, како је се тамо било некупило неколико хиљада света, који је свакојаке узвике пуштао; на пр. „живила комуна“, али политичка власт држала се на страни тако, да тамо није произведен пред, она се ту није ни мешала. Није се мешала, вели, јер тамо политичка власт поштује слободу речи и идеје, и само се онда умеша, када неко покуша да идеју силом оствари. Еле видите, господо, како се одушевљава г. Максимовић леним збором на гробу Бланкијеву, и примерним редом на истоме, и то он приписује ауторитету власти политичке. Код нас је, вели, са свим друкчије. Код нас, некад је ауторитет власти јак да леђа пуцају од његове снаге, а некада толико слаб, да се по прашини ваља. А што највише жалости г. Максимовића, јесте то, што

се ето тако што јавља и под владом новог Устава, под владом радикалном. Да би јасније потврдио ову разлику између политичких власти оних и наших, поменуо је како је код нас скоро држан извесан збор, који сви памтимо, како је тај збор био нападнут с улице и како је ту политичка власт била слаба да очува слободу збора, слободу идеје. Дакле није учинила оно, што би учинила политичка власт Француске републике.

Ја, господо, не могу то да одобрим с тога, што и г. Максимовић треба да се сети мало ранијих догађаја на оном истом месту у Паризу, које је поменуо: како су тамо често за ситне ствари главе разбијане, како се крв потоком лила, а због манифестација на погребу или помену поред оног истог ауторитета власти, који он преузносп. А сем тога, ако би се сетио г. Максимовић оне исте комуне, којој су викали „живила“, сетиће се и тога, како је пре 20 година био Париз у правом опсадном стању, и како су због тога зацрта све улице крвљу орошене. А уз онај други пример из енглеске историје ја бих слободан био потсетити г. Максимовића, како су на истом месту и близу ономе времену, из којег му је пример, револуције ницале и улице стотинама лешева претрпаване, а све због зборских сукоба, поред свега хваљеног ауторитета политичке власти. Исто тако, навео је г. Максимовић и један пример из енглеског живота, поменуо је *Магну Карту*, којом су гарантована права и слобода Енглеза пре толико стотина година. А један Краљ (Карло I.) који је насрнуо на та основна права својих поданика, главом је платио. И то је доказ, како су тамо друкчије политичке власти но што су код нас! А и револуција и терор Кронвелов у Енглеској биће противни онаком извођењу како је учинио г. Максимовић, противни ономе реду какав нам он за узор износи.

Сећам се речи поштованог мога професора г. Паице Срећковића, које је изрекао једном приликом, т. ј. да су се сви важнији догађаји у нас свршавали са мање крви но где у другом свету. Нећу тврдити, да ли то олакшава или успорава наше политичко образовање, али несумњива је то потврда пазору моме, да ми из поменутих примера г. Максимовића имамо понети похвалу а не прекор према другим земљама. Зборови, који су држани само прошле године, најбољи су ми доказ; ми смо имали зборовна на којима су биле хиљаде место оних стотина на извесном збору „који сви знамо“ како рече г. Максимовић, а где политичка власт није се ни видела, није се ни јавити морала, и опет је било примерног реда, и опет никога није глава заболела. А онај догађај „који сви знамо“, и који је г. Максимовић поменуо, онај догађај равна се, господо, оним догађајима на страни, кад крв улицама потече, он се равна крвавим револуцијама, које на стотине мртвих остављају, које читава вароши и села уништавају. У нас, хвала Богу, такви се догађаји ето свршавају са мало рђавих последица, и ја се бојим да не бисмо тиме сами себи свој народ онтуживали, када би друкчије закључке овде изводили.

„У нас се расељавају читава села“ вели даље г. Максимовић, само што тако хоће политичка власт, а „влада 1883 године, дошто је претрпела пораз на изборима, отуђује свој народ како неће промену Устава.“ И овим примером потврђује, како је у нас друкчија политичка власт него у другим земљама, и да с тога треба чувати судије од њена утицаја. Ту ствар морам да одвојим од ствари онога збора, који је поменуо г. Максимовић, и који ми сви знамо, као и од свију претходних примера, јер што се тиче расељавања, што се тиче прогоњења појединих грађана у земљи и ван земље, и што се тиче онтуживања народа на највишем месту — то су ствари системе, те ствари нису сличне револуционарним стварима ни употреби слобода од стране самога народа. А кад је систем таква, да може допустити и таква дела, онда се на систему напада друкчије. Система се у осталом може променити законом и новим установама.

(НАСТАВИЋЕ СЕ)